కలకానిది

పరుపును ఏకించి కుట్టించి రిక్షాలో వేసుకుని యింటికి రావటానికి సిద్ధంగా ఉన్నాడు గోపాలరావు. రెండు బూరుగుదూది దిండ్లు కూడా కొన్నాడు.

రిక్షావాడు రూపాయిన్నర అడిగాడు. గోపాలరావు రూపాయి యిస్తానన్నాడు.

"పరుపులమీద పడుకునే మారాజులు పావలాకాడ సూసుకోకండి బాబూ" అన్నాడు రిక్షావాడు

అమ్మ దెబ్బ కొట్టాడురా అనుకున్నాడు గోపాలరావు.

కిందవాడు కిందనుంచి కొడుతున్నాడు. పైవాడు పైనుంచి కొడుతున్నాడు.

మధ్యవాడు యీదెబ్బలు యిలా తినాల్సిందే!

"ఒరేయ్ పరుపుమీద పడుకున్నంత మాత్రాన సుఖం ఉందంటావు్రా? నిజంగా నన్నడిగితే మీవూరి గుడిసెల్లోనే సుఖం ఉందంటాను. కలో గంజో యింత తిని, తాగి పడుంటారు. పావలా పరకపెట్టి సినిమా చూసొస్తారు. కాయకష్టంచేసుకుబతికే వాడి దేరా సంతోషమైన జీవితం అంటే___' అని పాతపాటే మళ్ళీ పాడేడు.

'ఏటిబాబూ నాకు తెలకడుగుతాను అడుక్కు తినేవోడికి హాయి కూలోడికి సుకం ఉందంటారు. మరి యీ కారుల్లో తిరిగి మేడల్లో మిద్దెల్లో ఉండేబాబులకి సుకం నేదంటారా?'

"లేదురాబాబూ డబ్బులో సుఖం లేదంటున్నాను."

'అయితే డబ్బులో సుకంనేదని తెలిసీ డబ్బుకోసం కక్కుర్తి పడటం జనం మానలేకుంటున్నారు. అంతేనా బాబూ?"

"అంతేరా, అంతే___"

'మరి యీపరుపులోకూడా సుకం నేదంటూ యిది నాచేత లాగించి యింటికి మోసుకెళ్తా ఉండారు అంతేనా బాబూ!'

'పరుపులో సుఖమేవిట్రా నీ మొహం! పిల్లలు ఉచ్చలుపోసి తగలేస్తే, పెళ్ళినాడు పెట్టిన పరుపు మళ్ళీఏకించి కుట్టించి పట్టిగెళ్తున్నాను, అంతే ___"

'ఈ పరుపుమీద యిన్నేళ్ళూ సుకం ఎరక్కుండా పడుకున్నారన్నమాట!'

వీడు టెంబులీయిఖం టెలిజెంటు ఫెలో లాగున్నాడు అనుకున్నాడు గోపాలరావు.

"తవకి పిల్ల లెంతమంది బాబూ?"

"ఆరుగుర్రా నాయనా" అని హీనంగా అన్నాడు.

'అందుకే పరుపు మీద సుకం నేదంటున్నారు."

'అవున్రా బాబూ - యిప్పుడు నువ్వు రూపాయిన్నర అడిగావు గదా, నీకు రూపాయిన్నర యివ్వాలనే బెంగతో యీరిక్షామీద కూర్చున్నా సుఖం లేదురా!"

"పోనీ ఉట్టినే దింపేత్తే, తవరికి బెంగ తీరిపోద్దా బాబూ?"

'అబ్బేబ్బే! నీ కష్టం మాకెందుకురా - నువ్వు న్యాయంగా అడ గాలి, నా పరుపూ దిండ్లూ నా వాలకం చూసి వీడు అడిగినంతా యిస్తాడు కదా అని నన్ను నువ్వు యిరకాటంలో పెట్టి డబ్బు గుంజెయ్యటం పాపంరా అబ్బీ!'

'నేయమేటి అన్నేయమేటి, బాబూ! మాపు అడక్కపోతే తవరు పావలా బేడా యిత్తానంటారు. మనిసిని కూకోబెట్టి మనిసంతమనిసి లాగి నో పావలా పరకా రావాలనుకోటం పాపం అన్నేయమైతే, మరి షావు కార్ల నాభాలన్నీ ఆల్ల ఆడోల్ల మెళ్ళో బంగారాలన్నీ, ఆల్ల మేడలూ మిద్దెలూ అన్నీ పాపాలు అన్నేయాలూ కావా? ఏటంటారు బాబూ——"

'ఎవరు చేసుకున్న పుణ్యం వాళ్ళదిరా! దేవుడే వాళ్ళకవన్నీ యిచ్చేడు.'

'దేవుడు మాకేటిచ్చేడు బాబూ? ఎనక జల్మంలోన ఏవీపున్నేలు సేసుకు పుట్టనేదు, మా బతుకులు కొబ్బరితోట బతుకులైపోనాయి. ఇగ మరి యీ జల్మలో మాపు చేసుకునే పున్నేవేపాటి? డబ్బులుచ్చుకు రిచ్చాలు నాగిపాపవే సెత్తున్నావని తవరిప్పుడేగందా సెపతన్నారు. మరిమాకు ముందు జల్మంలో గూడా యీబతుకే రాసి పెట్టుంది కావాల'

ఈ వెధవరిక్షా ఎక్కేను, వీడు మనసంతా చెడగొట్టాడు అనుకు న్నాడు గోపాలరావు.

సినీమా తారల అర్ధనగ్న చిత్రాలు చూడ్డం అతనికి చాలా యిష్టం. బూతు పుస్తకాలు, ఖరీదైన బొమ్మల పత్రికలు అరువుతెచ్చి చదవడం సరదా. కామ ప్రేరణ కలిగించే పెడర్థాల సినీమా పాటలు వినటం అతనికి అలవాటు.

బయట వీధిలో చూస్తే, ఒకరి మొహంలోనూ సుఖ శాంతులు సంతోషం ఆనందం ఏవీ కనపడదేం?

జనం చావు పీనుగుల్లా ఉన్నారు.

శత్రురాజు పాలనలో యుద్ధంలో వోడిపోయిన ప్రజలు జీవిస్తు న్నట్లు జీవిస్తున్నారు

జండా ఎగురుతోంది. కాని ఎగరవలసినచోట ఎగరటం లేదు,

'ఏటిబాబూ అలాగున్నారు ఉసూరుమంటా?'

ఒకరికుందని ఏడిస్తే ఓకన్నూ తనకులేదని ఏడిస్తే రెండోకన్నూ రెండుకళ్ళూ పోతాయిరా నాయనా!,

"రోడుమీద అడుక్కునే గుడ్డిముండాకొడుకులంతా ఆబాపతే నంటారా బాబూ?"

"వీడు దెబ్బల ఏజంటులాగున్నాడు కాని రిక్షావాడిలాలేడు" అని స్వగతం చెప్పుకున్నాడు గోపాలరావు

"ఈరెండు కళ్ళూ ఉన్నవారంతా ఎవరినీ చూసి ఏడవని బాపతే నంటారా బాబూ?"

"ఒరే నువ్వు పొలిటీషియనులాగున్నావు కాని రిక్షావాడివిలా లేవు"

'అ దెవరుబాబూ! అదు రిచ్చావోడికన్నా ఎక్కువా తక్కువా?'

తెలివి తేటల్ని స్వప్రయోజనానికి ఉపయోగించుకునే చాకచక్యం లేదు గోపాలరావుదగ్గర. పదిహేను సంవత్సరాలబట్టీ ఉద్యోగం చేస్తున్నా కొంప సంపాదించుకోలేక పోయాడు. అందుకని చిన్న యిరుకైన ఒకటి న్నర గది వాటాలో ఆరుగురు పిల్లలతో, ముందు నుయ్యి వెనుక గొయ్యిలా ఉన్నకొంపలో బండి లాగించేస్తున్నాడు

'ఇల్లొచ్చింది కాని— ఆగుమ్మందగ్గరఆపు. పరుపు నేను ఎత్తుకోనా, నువ్వు తెస్తావా?''

'పరుపు నానే మోత్తాను తవరు పరుపుమీద పదుకునే సుకంనేదంటు న్నారు. పరుపు ఎత్తుకోగలరా?'

దెబ్బమీద దెబ్బ కొడుతున్నాడు వీడు అనుకుంటూ ఉండగా చిరంజీవి సౌభాగ్యవతి చాముండేశ్వరీదేవి గుమ్మంలోకొచ్చి నిలబడింది.

'అదేవిటి ఆపరుపు అంత ఎత్తుగా దెయ్యంలాగుంది?' అని కొత్త పరుపు సైజునుగురించి ఆశ్చర్యం వ్యక్తం చేసింది.

'అణగిపోద్దమ్మా భయపడకండి.' అని రిక్షావాడు పరుపుతెచ్చి యింట్లో పడేసాడు.

చాముం. దేవి రూపాయిన్నర ఎందుకిస్తారు? అని భర్తను వారిం చింది

'అదేటమ్మా— దెయ్యంలాగుందని తవరే అన్నారు. దెయ్యాన్ని బాబుగారిని కలిపి మార్కెట్టు కాడనుండి లాక్కొచ్చానుకానా? అని వీధిలో కెళ్ళిపోయేడు నవ్వుకుంటూ రిక్షావాడు.

గోపాలరావు నిన్ను వాడితో మాట్లాడవద్దన్నానా అన్నట్లు చూసాడు.

'పొగరుమోతు వెధవ—' అని చాముండేశ్వరీదేవి పరుపును పరీక్షించటంలో నిమగ్నురాలైంది.

• • •

"చిన్న సంసారం సుఖజీవనసారం" అని ప్రతి పెళ్ళి శుభలేక మీద ముద్రకొట్టాలి— అన్నాడు పాలడబ్బాలు దొరకనందుకు చిరాకు పడుతూ గోపాలరావు.

"ప్రతి పెళ్ళీ రిజిస్టరు చెయ్యాలి. పెళ్ళయిన పదిసంవత్సరాలదాకా పిల్లల్ని కనరాదు అని ఆర్డినెన్సు అత్యవసరచట్టం కింద జారీ చెయ్యాలి." అని గొణుక్కున్నాడు.

గోపాలరావు ఆఫీసులో చివాట్లు తినివచ్చి మడతమంచంమీద పడుకుని గోడకేసి చూస్తూ గంటలతరబడి తల తిక్కగా ఆలోచిస్తూ కాలక్షేపంచేయగలడు.

తన జీవితం అంతా మొదట్నుంచీ శుద్ధ తప్పులతడక. లీపు సంవత్సరం ఫిబ్రవరి యిరవై తొమ్మిదో తేదీన యిరవై సంవత్సరాలక్రితం యింకా ఇండియాకి స్వరాజ్యం రాకమునుపు గోపాలరావుకి చాముండేశ్వరిని యిచ్చి (దుర్ముహూర్తం అనటానికి వీలులేదు) ఒక సుముహూర్తాన పెద్దలు తెల్లవాడి రాజ్యంలో చల్లగా పెళ్ళి కానిచ్చేరు.

అలా చాముండేవిని పెళ్ళాడ్డం మొదటితప్పు.

ఆతరువాత—

భార్య యీడేరి కాపురానికివస్తే చదువు పూర్తికాకుండానే పెద్ద వెధవ పుట్టుకు రావటం, ఏదో గుమాస్తాగిరీలో దూరిపోయాక ఏటాక్రమం తప్పకుండా మగో–ఆడో పుటుకురావటం

యీసృష్టిక్రమాన్ని ఆపటం ఎవడితరం?

బ్రహ్మతరమా—

వెధవది మనసు కట్టుకోవాలి!

'ఇనుపకచ్చడాల్ కట్టు మునిముచ్చులెల్ల

తామరసనేత్రి లిండ్ల బందాలు కారె—"

సంసారం సుఖంగా జరగాలంటే మంచం యిరుగ్గా ఉన్నా పరవా లేదు కాని ఇల్లుమాత్రం కాస్త విశాలంగా ఉండాలి. కాస్త దొడ్డి ఉండాలి ఆ దొడ్లో ఒకటి రెండు వేపచెట్లో బాదంచెట్లో ఉండాలి. స్నానాలగదులు మరుగుదొడ్లు విడివిడిగా శుభ్రంగా ఉండాలి. దొడ్లో సంపులేకపోయినా అట్టే బాధలేదు, నుయ్యిమాత్రం ఉండితీరాలి, ఆచెట్లక్రింద పిల్లలు ఆడు కుంటారు, నూతిగట్టున బట్టలుతుక్కోవచ్చు.

చాముండేశ్వరీదేవి గోడదగ్గర బిందె బోర్లించి దానిమీద ఎక్కి నిలబడి పక్కయింటి పిన్నిగారితోనో వదినగారితోనో పిచ్చాపాటీ చెప్పు కునే పాటి అవకాశం ఉండితీరాలి,

అప్పుడు పిల్లలు నెత్తిమీదెక్కి పిండికొట్టరు. చంటిముండ యిల్లంతా తిరిగి ప్రాకుతుంది. చాముండేవికి చాకిరీ కొంత తప్పితే ముఖంమీదకు చిరునవ్వు రావచ్చు!

కాని.... కాని.... అంత విశాలంగా ఉన్నయిల్లు ఎలాదొరుకు తుంది?

ఇరుకుగదిలో పరస్పరం శత్రువుల్లా పోట్లాడుకుంటూ విసు క్కుంటూ తిట్టుకుంటూ గడిపే భయంకరమైన జీవితాన్ని తప్పించుకోవ టం ఎలా?

అందుకే వారానికి ఒకటి రెండు సినిమాలు చూస్తాడు.

అదృష్టవశాత్తూ సినిమాల్లో ఆకాసేపూ ఎవరూ కళపేరు చెప్పి గుండెల్ను పిండటం లేదు, గుడ్లు పీకెయ్యటంలేదు. అభూతకల్పనలు. కృత్రిమపుటావేశాలు. దొంగప్రణయాలు, దోపిడీసిద్ధాంతాలు తెర కెక్కించి జీవితాన్ని మైమరపింపచేసి హాయికలిగించి మత్తెక్కిస్తున్నారు.

బ్రతుకును గూర్చిన భయాందోళనలు మనుష్యులను పట్టుకు పీడిస్తువున్నపుడు——

రేపెవరువచ్చిమన్ని ఉద్ధరిసారు?

రేపెలాగ గడుస్తుంది?

ఈపీడ ఎలాగ విరగడవుతుంది?

మళ్ళీ మనుష్యుల ముఖాలలో చిరునవ్వు ఎప్పుడు ఉదయిస్తుంది? ఈ ప్రశ్నార్థకాలకు జవాబు సాహిత్యం చెబుతుందా? కళలు చెబుతాయా?

* * *

'కాస్త భుజంమీద పిగిలిన రవికలు రెండిచ్చాను. వెలిసిపోయిన నైలాను చీర దానిమొహాన కొటాను. అడిగినపుడల్లా పావలాపరకా ఇస్తున్నాను రోజూ టీపోస్తున్నాను. దీనిమొహం ముండా–రోజువిడిచి రోజూ నాగాయే! ఏడిపించుకు తింటోంది. శనిలా మన కొంపపట్టుకు వదట్టు!'

ఏరోజు పనిమనిషిరాదో ఆరోజు సూర్యుడు ఉదయించినా ఉదయించనట్టే.

'అలాచూస్తూ నిల్చోకపోతే ఆ తేచిన పక్కలెత్తి మంచాలు ఎం

డలో పడెయ్యరాదూ! అని గోపాలరావును చాముం. దేవి వో కసురు కసిరింది.

కిటకిలోంచి పాతకేలండరు పక్కనున్న గ్రూపుఫోటోమీద పడి ఎండ గోడమీద ప్రతిఫలించటం తదేకంగా గమనిస్తూన్న గోపాలరావు ఉలిక్కిపడ్డాడు.

పిల్లలు యింకా మంచాలమీద పడుకుని ఉండగా పక్కలు ఎలా ఎత్తటమో గోపాలరావుకి అర్థంకాలేదు,

'నా మొహం మీరు చేస్తారు, నేను చూస్తాను–" అని తనే వెళ్ళి తగిలించే వాళ్ళకు రెండు తగల్నిచ్చి, గుంజీ రెక్కపట్టుకులాగి లేవగొట్టేసింది.

"బాయిలరు వెలిగించాలి, ఇంట్లో ఎక్కడా చుక్క నీరు లేదు. బాతు రూములో నన్ను కప్పెట్టేసినన్ని గిన్నెలున్నాయి. ఇళ్ళు తుడుచుకోవాలి ఓ మోపెడు బట్టలున్నాయి ఉతకటానికి. ఈపనిముండ రోజు రోజుకీ ఎగ్గొట్టేస్తూ ఉంటుంది ఎంత డబ్బు పోసినా ఏమిచ్చినా విశ్వాసం లేదు. డబ్బు తింటున్నామే—ఆ అమ్మ ఒక్కర్తీ ఎలా చేసుకుంటుంది. అన్న విశ్వాసం నీతీ ఉండక్కర్లే—అందుకే వెధవలకి తిండి పుట్టకుండా ఉంది." అని గొణుక్కుంటూ తన్ను తాను తిట్టుకుంటూ అపరకాళికావతారం దాల్చి రంకెలు వేస్తోంది చాముండేశ్వరీదేవి.

"రోజూ పదిగంటలలోపున యీ అమ్మవారితో మాట్లాడం కష్టమే" అని సర్దుకోక ఏం చేస్తాడు గోపాలరావు.

'కృష్ణుడు పళ్ళపొడి మింగేస్తాడు. నీళ్ళు పుక్కిలించి ఉమ్మేయ

మంచే మింగుతాడు. పదమూడేళ్లొచ్చాయి భాస్కరం వెధవకి— నాలిగ్గీసుకోవటం మర్చిపోతాడు. ఆ మొద్దుపీనుగ కామేశ్వరికి కోసినా ఎక్కడా చురుకులేదు. కూర్చున్నచోటనుంచి లేవదు, ఎంత పిలిచినా వినిపించుకోదు. ఏఁఅమ్మకీ వద్దురాబాబు యిటువంటి దిక్కుమాలిన సంతానం? ఇంక కాస్సేపటికి నోళ్ళు తెరచుకుని పడిపోతారు ఆకలంటూ ఆవురావురుమంటూ. గుళ్లూ గోపురాల్ని మింగేసేలాగున్నారు. రేషను బియ్యం తిండికి కరువు ఎలా గైతే వచ్చిపడిందో వాళ్ళ ఆకళ్ళుకూడా అలానే పెచ్చి పోతున్నాయి. నావల్లకాదు బాబోయ్! ఈదిక్కుమాలిన రాక్షససంసారానికి చాకిరీ చేయలేక నాకు చేతులూ కాళ్లూ పడిపోతున్నాయి.' అంటూ కాఫీగ్లాసుతెచ్చి గోపాలరావు బల్లమీద చప్పుడు చేస్తూ పెట్టి— ఆ రేడియో అల్లా అరుస్తూ ఉండవలసినదే నన్నమాట ఏదీ వినిపించకుండా, ఏవీతోచకుండా' అని టక్కునదాని పీక నొక్కేసి, పంచదార డబ్బా బోర్లించి బొక్కేస్తున్న కృష్ణుడి నడ్డిమీద 'ఢా'మ్మని ఒకటి వడించింది.

ఈ రభస చూడలేక ఇడ్లీ ఎక్స్‌ప్రెస్ మొహానికి అడ్డు పెట్టుకున్నాడు గోపాలరావు.

ఇంతలో చంటిముండ ఎప్పుడు లేచిందో ఎవరూ చూడలేదు అంతా పాడుచేసి పక్క బట్టలు మంచం నవారు చేతులు కాళ్ళు అంతా అసహ్యం చేసేసుకుంది.

"అయితే చూస్తూ ఊరుకున్నారన్నమాట! సాధించండి. అంతా కలిసి నన్ను సాధించండి. నేనేం మనిషిననుకున్నారా మాననుకుంటున్నారా! నేనూ ఏ అమ్మ కడుపున పుట్టినదాన్నే. నాకూ సుఖపడాలని ఉంటుంది" అంటూ ఒక చేత్తో ఆ గుంటముండను ఎత్తి దొడ్లో గచ్చుమీదకు కుదేసింది

చన్నీళ్ళలో తడుగుతూంటే ఆ చంటిది గావు కేకలు పెడుతూ ఏడుస్తోంది ఏడ్చినందుకు మరిరెండు తగలనిచ్చింది కసిదీరా.

అశక్తులైన తల్లులు పెంచటం చేతకాక చంటిపిల్లలను పెట్టేహింసను అరికట్టడానికి ఏ శక్తులూ చాలవు

'పాలకోసం ఏడిస్తే పీక పిసికేస్తాను యీ ముండని. నీ పీడా నా పీడా కూడా విరగడవుతుంది. అని ఘోరమైన ప్రతిజ్ఞజేస్తూ "తెల్లారగట్టే లేచి వెళ్ళారు, ఏదీ పాలడబ్బా తెచ్చారా?" అనే భయంకరమైనటువంటి ప్రశ్న వేసింది. షావుకారి యింటికి దొడ్డి గుమ్మాన వెళ్లై యిస్తాడని వెళ్ళి రిక్త హస్తాలతో తిరిగి వచ్చిన భర్తను

చేతకాని వాడని హేళనచేస్తే బాగానే ఉంటుంది భర్తని, కాని అలా చేయదు. నర్మగర్భంగా మాటల్ని అనేసి గుండెలు పగిలేలా ఫిరంగుల్ని పేలుస్తూ ఉంటుంది చాముండేశ్వరీదేవి.

ఒక్కర్తే ఇంటివాకిరీ అంతా చేసుకోలేక సంసారం యీడలేక అడపా తడపా రెచ్చిపోయి కేకలు పెడుతూ ఉంటుందని సర్దుకుపోయి ఏదో సంసార పక్షంగా బండీ లాగించేస్తున్నాడు.

చదువులు- పిల్లలకి పుస్తకాలు బట్టలు జోళ్ళు ఎంతెంతలేసి ఖర్చులు ఏది ముట్టుకుంటే అదే మండిపోతోంది.

ఇటుచూస్తే పురుళ్ళు అసుపత్రులు రోగాలు మందులు డాక్టర్లు తేరెస్తుంటున్నారు

ఓ శుభ్రమైన గుడ్డముక్క కొనుక్కుందామంటే భయం! నెలకు రెండుమూడుసార్లు అయిపోతాయి ఇంట్లో సామానులు, అవి కొనుక్కోవటం కష్టంగా ఉంటోంది. కూరలసంగతి సరేసరి! నూనెలు నేతులసం

గతి చెప్పాలా? వెధవది వాళ్లు రుద్దుకొనే సబ్బుబిళ్ళ ముప్పావలా_స్నానాల గదిలో పడేస్తే కాకులెత్తుకుపోతున్నాయి. ఇంటినిండా ఎలికలు_ అవి సరుకులన్నీ ధ్వంసం చేస్తున్నాయి. బట్టలు కొరికేస్తున్నాయి. ఆఫీసులో నానా చాకిరీచేసి అడ్డమైన వెధవలకూ అడుగులకు మడుగులొత్తి యింటివస్తే యిల్లు నరకకూపంగా ఉండటమూ ఎల్లప్పుడూ?

చా ముం. దేవి నిద్రపోయేవరకూ అరుస్తూ ఉంటుంది. పిల్లల్ని బాదుతూ ఉంటుంది. తుడిచిందే తుడవటం కడిగిందే కడగటం చీపురు కట్టా, బొచ్చె. అలుగుడ్డా ఉంటేచాలు కాలక్షేపం అయిపోతుంది.

ఇల్లు యిరకాటం. ఆలి మర్కటం. పదిరూపాయ లిచ్చినా ఎవరూ నిలదొక్కుకుని పనిచేసి చావటంలేదు.

• • •

మూడు గంటలకు సినిమాహాలు దగ్గర అఖరితరగతి టిక్కట్ల కోసం కుమ్ములాడుకుంటున్న చామంతిపూల గుంపులో పనిమనిషి నాగమ్మ కనిపించిందని గోపాలరావు దేవిగారికి చెప్పాడు.

“జ్వరం వచ్చింది రాలేనని కబురుపంపించింది, దానినాలిక చీరెయ్యాలి” అంది కామేశ్వరికి జడవేస్తూ పక్కన పడిపోయిన రిబ్బనును వెతుకుతూ తలెత్తకుండానే

దేవిగారి అభిప్రాయం ప్రకారం పనిమనుషులు అబద్ధం ఆడకూడదు.

తినటానికే లేదంటారుకదా వీళ్ళకు సినిమాలకు డబ్బులెక్కడ్నుంచి వస్తాయి అన్న ఆలోచనను లోపలే అణచి పెట్టి___

“వాళ్ళంతేలే___” అని చప్పరించేసాడు

"అది అటూ యిటూ పోయి సంపాదిస్తూ ఉంటుంది," అని కళ్ళు అదోలా త్రిప్పి–" మీకెక్కడేంపని? మీ రెందుకు వెళ్ళేరక్కడికి?. అని నిలేసింది.

"నేను ఎక్కడెక్కడకు వెళ్ళేదీ రేపట్నుంచి డైరీరాసి ఉంచుతాను" అని విసుక్కున్నాడు, గోపాలరావు.

'అందుకాక్కాదు. అది కొంపలుతీసే కొరివి అదోలా చూసింది.

నాగమ్మకూడా మనసు కట్టుకోలేని ఆడది వెర్రిబాగులిది. దానికీ యిద్దరు ముగ్గురు పిల్లలున్నారు. అదివాళ్ళను పెంచుకు రావాలి. ఇంతలేసి జీతాలు తెస్తున్న సంసారాలే డింకీలు కొడుతున్నాయి.

అది ఎర్రగా బుర్రగా ఉన్నపుడు దానిని చేరదీసి ఒక కంట్రాక్టరుడు నెమ్మదిగా కాపురం పెరిగించాడనీ, యిద్దరు ఆడపిల్లలుకూడా పుట్టారని ఆతర్వాత ఆ మారాజు కంట్రాక్టుల్లో ఆరిపోగానే తన్ని తగిలేసాడనీ, నాగమ్మ జీవితం వెర్రినాగమ్మ జీవితంకింద మారిందనీ కూలీనాలీ చేసుకుని అంట్లుతోముకుని బతుకుతున్నదనీ ఎవరో చెప్పారు చా.ముం దేవికి

"అలాపోయినవాళ్ళకు జరగాల్సిందే శాస్తి:" అని కర్కశంగా అన్నది చాముండేశ్వరీదేవి.

గోపాలరావుది పిసరంత జాలి గుండె–

బతకటం పెద్దపోరాటంక్రిద మారిందనీ, రోజుకి మనిషికి యిచ్చే రూపాయిన్నర కూలీ తిండికేచాలదనీ, మనం పనిమనుష్యులకు యిచ్చే జీతం వాళ్ళకు ఎందుకూ కొరగాదనీ, అందుకే ఒకరోజువస్తే ఒకరోజు రారనీ, వాళ్ళకు యజమానులంటే లక్ష్యంలేదని, అది వాళ్ళ పాపం కాదనీ చాముండేశ్వరీదేవికి గోపాలరావు నచ్చ చెప్పాలని ఎంతో ప్రయత్నించాడు,

"వో యాభైరూపాయలిచ్చి ఎర్రగా బుర్రగా ఉన్నదానిని పెట్టు కునా మీ తాత్పర్యం?"

'అలా వందలిచ్చి పెట్టుకున్నా వాళ్ళను సెక్రటరీలంటారు.' ఆమాటలు అర్థం కాలేదు యిల్లాలికి

'సరేలే ముందుముందు యిళ్ళల్లో పనులుచేసేందుకు మనుష్యులు దొరకరు మనం యిచ్చే జీతాలు వాళ్ళకేం గిట్టుబాటుకావు. కూలిపనులకు పోతారు''

'చామంతి పూలెట్టుకుని యిది మ్యాట్నీకి పోతుంది. కూలి:నేం చేస్తుంది? పిల్లలతో దీన్నెవడు పనిలో పెట్టుకుంటాడు?'' అని నాగమ్మకు కూలిపనికి వెళ్ళటానికి ఉన్న అయోగ్యతలను చాటి చెప్పింది.

దీనికి మట్టిలో ఆడుతూ దిప్పమొలతో పీచుకట్టిన జుట్టుతో తిరిగే ఇద్దరు ఆడముండలున్నారు. గంజికాచి పొయ్యటమే కష్టమవుతున్న యీ రోజులలో పిల్లలను ఎలా పెంచుతుంది? ఆకలికి వాళ్ళేడుస్తూంటే ఆదరా బాదరా అటూ యిటూ పరిగెత్తి అబద్ధమో సబద్ధమో ఆడి ఏ యిల్లాలి గుండెనో కరిగించి పావలా బేడా పరకా బియ్యం. గోధుమపిండి, అడుక్కు తెచ్చుకుని పొట్టలు నింపుకోడంకన్నా నాగమ్మ మరింకేం చేస్తుంది?

అప్పుడే సినిమాడ్రస్సు మార్చేసి, మాసిన చీర కట్టి, బుడిబుడి దీర్ఘాలుతీస్తూ వచ్చింది నాగమ్మ. వెంటఉన్న యిద్దరు పిల్లలూ అంటకుం డల్లా ఉన్నారు.

"దొంగలడ్డారమ్మా! పెట్టె బద్దలు కొట్టి అంతా ఎత్తుకుపోనారు."

"అంతా అంటే"

'బుడ్డిలో కిరసనాలుకూడా ఒంపేసుకుపోనారు. బట్టలెత్తుకు పోనారు'

'దాల్లేఊరుకో – పెద్ద వెండి బంగారాలెత్తుకు పోయినట్లు అరుస్తున్నావు'

వెండి బంగారాలు పోయిన వాళ్ళే ఏడవాలి. నాగమ్మకు ఆ హక్కు లేనట్లు చా.ముం.దేవి మాట్లాడింది.

"వో రూపాయుంటే యిద్దు తల్లీ! పిల్లలు ఆకలికి ఏడుస్తున్నారు ఐరమొచ్చి పేసం సుట్టుకు పోనాది.

కళ్ళల్లో పుసులు ఒంటినిండామట్టి, సంస్కారవిహీనమైన జుట్టూ ఆపిల్లలు నిజంగా పిశాచాల్లాగున్నారు. అందులో వో పిశాచం పెద్దపెద్ద కళ్ళూ కాస్త పచ్చగా వొళ్ళూ పెరిగి పెద్దదయితే ఊరు ఊరంతా తన చుట్టూ తిప్పుకునేలా ఉంది.

'రూపాయెందుకూ? రెండో ఆట సినిమాకు డబ్బులు తక్కువయాయనా?"

'పిల్లలు ఆకలికి సుట్టుకుపోతున్నారంటే రెండో ఆట సినిమా అంటావేటి తల్లీ?'

'నువ్వు జ్వరం వచ్చిందని చెప్పి పని యెగగొట్టి మ్యాట్నీ సినిమా కెళ్ళలే—' అని చా. ముం. దేవి తురఫాసు కొట్టింది.

'ఎవరమ్మా నీకిలాటి కిట్టని మాట సెపత—ఆల్లని నాముందుకీడు సురా సెపతాను!'

అని నాగమ్మ శపథం చేసింది.

'ఎవరూ—మీ అయ్యగారే—నిన్న సరస్వతీ టాకీస్ దగ్గర చూసా నంటున్నారు!

అంత నిర్దయగా నిలదీసి అడగటం చా. ముం. దేవికి అట్టే బాగు లేదనిపించింది గోపాలరావుకి.

'అమ్మతల్లో అయ్యగారు సూత్తే నిజమే అయ్యుంటుంది. నాను సినిమా కెళ్ళలేదుతల్లో! మేస్త్రీకాడకు డబ్బులడుక్కుందుకు పోయాను. మా యప్ప ఉన్నాది. పెత్తల్లికూతురు. అది అచ్చం నాకుమల్లేనే ఆపడ తాది. దాన్ని గావాల అయ్యగారు చూసింది. నానోపాలే ఆడా యీడా ఎట్టాగుంటాను తల్లీ?' అని ఒక మనిషి ఒకసారే రెండుచోట్ల ఉండలేదని నాగమ్మ చాముండేశ్వరీదేవికి సయిన్సు చెబుతోంది:

రూపాయ పారేయండమ్మా మీకు పున్నెముంటాది.

గోపాలరావు జేబులోంచి రూపాయికాయితం తీయబోయాడు. చా. ముం. దేవి కొరకొరా చూసింది.

నాగమ్మ పనిలోకి వెళ్ళాక—“పనిమనిషితో ఏదో నేను మాటా డుతూంటే మీ కెందుకూ మధ్య? దానికి డబ్బులిలాగ అలవాటు చేస్తే పట్టుకు పీడిస్తుంది, నెలజీతం పట్టుకుపోయి రోజూ డబ్బులంటే ఎల్లాగ? అని మందలిచ్చింది.

'పోనిద్దూ మనమేం ఊరికే యివ్వటంలేదుగా! ఆ రూపాయి జీతంలో కోసేసుకునేదేగా—'

చా. ముం. దేవి పనిమనిషిని విచారించబోయి తనను విచారించ కుండా ఉండగలందులకు రూపాయిచ్చి తప్పించుకుండా మనుకున్నాడు గోపాలరావు.

'అక్కడికి మీరు దయాసముద్రులూ నేను కఠినాత్మురాలినీ—అదసలే కొంపలు తీసే కొరివి—యిల్లామీరు కలుగచేసుకుంటే అది నన్ను లోకువ కట్టేస్తుంది.' అంటూ వ్యాఖ్యానించింది.

దొడ్లో బాదం చెట్టుక్రిందనుంచి సినిమాపాటలు వినిపిస్తున్నాయి.

'పోకిరీపిసుగ అంట్లుతోముతూ సినిమాపాటలు పాడుతోంది. దీనింట్లో దొంగలు పడ్డారంటే నమ్మడం ఎలాగ?

గోపాలరావు మడతమంచం వాల్చుకుని డిటెక్టివ్ పుస్తకం చదువు కుంటున్నారు.

చా ముం.దేవి 'అన్నట్లు మర్చిపోయాను' అని లేచి పిల్లలు తినగా మూత పెటిన టిఫిను పట్టుకొచ్చి గోపాలరావుకి పెట్టింది.

పిశాచాలు చూస్తూండగా టిఫిను తినటం గోపాలరావు కిష్టంలేదు. ఆ టిఫిను చా.ముందేవి చూడకుండా పిశాచాలకు పడేసి వీధిలోకి పటుకు పోయి తినమన్నాడు

గిన్నెలు చప్పుడవుతున్నాయి.

"అలాటి పోకిరీపాటలు పాడకు అయ్యగారు యింట్లో ఉన్నారు" అంది దేవి.

"అమ్మగారూ సానాసుట్లు అడగాలనుకుని మరిసేపోతుంటాను. పేవించటం పేవించటం అంటాడాయిడో చినీమాలో. ఆదేటమ్మా నా నైల కడుగుతాను"

"ఓహ్హో అదా ప్రేమ— పెళ్ళిచేసుకునేముందు హీరోయిన్తో ఆముక్క అంటాడు కథానాయకుడు.'

"మొన్న మాట్నీకాడ చినిమా ఆడేంతసేపూ తావే కళ్ళముందు ఆపడతా ఉన్నారు"

దేవి కాస్త గాబరా పడింది.

'నేను కళ్ళముందు అపుపడ్డమేమిటే నీ అఘాయిత్యంకూలా?' అని ఉత్సాహాన్ని అణుచుకోలేక అరిచింది.

'అమ్మా పైకనకూడదుకానీ ఆసినీమాలో హీరోయినీ అచ్చం మీకుమల్లేకోక కడతాది. అదే గురుతుకొచ్చి శానాసేపు అనుకున్నా. అమ్మా మీకు వీణ వాయించటం వొచ్చా—'

"అదేవిటే పిచ్చిమొద్దూ—నా కంటే వాళ్లే బాగా డ్రెస్సు చేసుకుంటారు. వీణ రాదుకాని నాకు చిన్నప్పుడు హార్మోనియం చెప్పించారు"

'తమరు పెళ్ళికి ఎలా ఉండేవారో సూడనేదు."

'ఆ అలమారు సక్కని ఫొటో ఉంది చూడు,

చూసి వచ్చింది నాగమ్మ గిన్నెలు గుడతో తుడుస్తూ—

'అయ్యగోరు అచ్చం నాగేశ్వర్రావులా ఉన్నారమ్మా ఫొటోలో—' గోపాలరావుకీ మాటలు వినిపిస్తున్నాయి.

'నేనెలా ఉండేదాన్ని పెళ్లికి బొదుగా బంతిలా ఛెంగు ఛెంగున ఎగుర్తూ తిరిగేదాన్ని."

'అవునమ్మా సలాకలాగ సన్నగా, అరుగుదు పిల్లలి తల్లిలాగవు పడరు,'

చౌ.ము.దేవి ముసిముసి నవ్వులు నవ్వుకుంది,

'అమ్మా అయ్యగారికి మీరంటే పేణం—సూత్తా ఉంటేనా కని

పిస్తాదీ మీ పెళ్లికూడా పేవించుకున్న పెళ్ళేనేమో అని చినీమాలో లాగ,'

'నోరు ముయ్యవే—లేనిపోని కబుర్లూ' అని కసిరింది. కసిరింది కాని చా.ముం.దేవి లోపల చాలా సంతోషిస్తున్నది అని నాగమ్మ పసి కట్టింది.

చెప్పని పనులూ చెప్పిన పనులు అన్నీ చేసేస్తోంది నాగమ్మ.

అమ్మగారూ అయ్యగారూ అచ్చం సావిత్రీ నాగేస్వర్రావుల్లా గుంటారు అని వెళ్ళి ఫొటోదగ్గర నిలబడి వ్యాఖ్యానించింది.

'అమ్మగారూ ఎళ్లొస్తానండమ్మగోరూ—' అంటూ గారాలు కుడుస్తున్నదానిలా గోడదగ్గిర నిలబడింది,

'ఉండవే పిచ్చిమొద్దూ....' అని స్టీలు గిన్నెలో అన్నమూ, మిగిలిపోయినకూర, పులుసూ పెట్టి ఇచ్చింది. పిల్లలకు పాతగవునులు రెండిచ్చింది. రూపాయి తీసి యిచ్చింది.

అది పిల్లలను నడిపించుకుంటూ స్టీలు గిన్నెలోని పదారాలతో నడచి వెళ్తూంటే గడపదగ్గిర చూస్తూ నిలబడింది,

'—సూత్తా ఉంటే నా కనిపిస్తాది మీ పెళ్లికూడా పేవించుకున్న పెళ్ళేనేమో అని చినీమాలోలాగ' ఆ మాటలు చెవికి అమృతపు జల్లులా తగిలాయి దేవికి.

ఆ మురికి కొంప, ఆ అల్లరిపిల్లలు ఆ గుమాస్తా మొగుడు— ఆ సంసారమే నందనోద్యానవనంలా కనిపించి క్షణం సేపు స్వర్గంలో ఉన్నట్లు చా.ముం.దేవి ఫీలయింది.

* * *

తరవాత పనిమనిషి రాలేదు.

పిల్లముండలు ఏడుస్తూ రోడ్డమీద చింపిరి జుట్టుతో తిరుగుతున్నారు

నాగమ్మను పోలీసులు ఎత్తుకుపోయి జైల్లో వేశారట, రాత్రిళ్ళు వీధుల్లో తిరిగే ఆడవాళ్ళను పట్టుకుని పోలీసులు కోర్టులో హాజరు పరిచారు.

పిల్లముండలు ఏడుస్తూంటే చూడలేక గోపాలరావు పోలీసుల్ని కసుక్కుని కోర్టుకెళ్ళి రహస్యంగా జుల్మానా కట్టించి నాగమ్మను విడిపించాడు.

కోర్టుదగ్గర పచ్చని చెట్టుకింద—

'తిన్నగా ఉండక — ఎందుకొచ్చిన పాడుబుద్ధులో' అన్నాడు మాట వరసకు ఏదో అనాలిగా, ఏం మాట్లాడాలో తోచక, కళ్ళు తుడుచుకుంటూ

'మాబతుకులు మరి అడక్కండి బాబూ! చెప్పుకుంటే సిగ్గేస్తది' అన్నది నాగమ్మ బేడ రొట్టికొని ముక్కలు తుంచి టీలో ముంచి పిల్లలకు పెడుతూ,

'కలకానిది' అన్న సినీమాపాటను వాయించుకుంటూ పోతున్నాడు రోడ్డుమీద సినీమావాడు.

(సుధ—సెప్టెంబరు 1967)